

EN TOEN WAS OPA'S SPAARGELD WEG (NET ALS DE REST VAN ZIJN VERMOGEN)

DE BANKREKENING VAN OPA WORDT LEEGGEHAALD DOOR DE KLEINZOON, DIE DRIE KEER PER WEEK KOMT KOFFIEDRINKEN. DE BUURVROUW, DIE DE BOODSCHAPPEN DOET, HELPT OMA VAN HAAR KOSTBARE KLOKKENVERZAMELING AF. FINANCIËEL MISBRUIK: ÉÉN OP DE TWINTIG OUDEREN WORDT HET SLACHTOFFER. NOTARISSEN EN ANDERE BETROKKENEN VINDEN HET GENOEG EN KOMEN IN ACTIE. HOE GROOT IS HET PROBLEEM, HOE ONDERKEN JE HET EN WAT DOE JE OM HET TE VOORKOMEN?

Ze was ooit orthodontist en hoogleraar in Utrecht. Nu is ze 84 en lijdt ze aan dementie. Een 22-jarige achterneef was enkele jaren geleden bereid zich over haar te ontfemen en kwam vrijwel dagelijks over de vloer. Het zorgzame type.

Op zeker moment komt het gesprek op het vermogen van de emeritus hoogleraar en op de vraag hoe dit 'uit handen van de fiscus' gehouden kan worden. De achterneef komt met het geniale idee te trouwen met zijn dan bijna zestig jaar oudere oudtante; het huwelijk wordt voltrokken in juli 2008. Er is wat familie van de achterneef bij, een advocaat en natuurlijk de ambtenaar van de burgerlijke stand.

Begin oktober van het afgelopen jaar kwam de zaak in de krant, nadat gebleken was dat de achterneef intussen een half miljoen euro van het vermogen van de demeterende oudtante had weggesluisd. Haar familie was niet op de hoogte geweest van het huwelijk en het is maar zeer de vraag of van de financiële schade ook maar iets kan worden hersteld. De advocaat van de achterneef werd weliswaar geschorst, de rechter verklaarde het huwelijk nietig en de curator van de demeterende vrouw begon een procedure om het geld terug te krijgen. De afloop moeten we afwachten.

Werkster

Het televisieprogramma Zembra rapporteerde enkele jaren geleden hoe een oudere, vermogende vrouw in de Utrechtse binnenstad helemaal in de ban kwam van de werkster. De buurt zag het gebeuren en probeerde in te grijpen. Maar de werkster wist de oudere vrouw van de burens te isoleren. Het testament werd veranderd en de werkster trouwde zelfs met de 96-jarige vrouw. De ambtenaar van de burgerlijke stand verklaarde later dat hij niets vermoedde. Maar de buurt liet het er niet bij zitten en schakelde de >>

Tekst Peter Boorsma, Dorine van Kesteren en Roel Smit / Fotografie Marcel Molle

'Financieel misbruik begint vaak heel onschuldig: dochter pint wat extra van de rekening van moeder'

JEF OOMEN (NOTARISSEN) 'Voorkomen dat je meewerkt'

'Bij de aanpak van financieel misbruik van ouderen speelt de notaris op twee fronten een rol. Ten eerste adviseren we onze cliënten hoe ze – bijvoorbeeld via een levenstestament – de kans zo klein mogelijk maken dat ze later zelf het slachtoffer worden. Via zo'n levenstestament kun je bijvoorbeeld iemand die je vertrouwt – geleidelijk – de volmacht geven om zaken voor je te regelen en kun je ook organiseren dat daarop toezicht wordt gehouden. In Nederland zijn levenstestamenten in opkomst; nog maar een klein deel van de bevolking heeft zo'n testament, maar in de VS is dat al 50 procent en in Canada zelfs 60 procent. Ik denk dat wij ook die kant op gaan.

Daarnaast moet een notaris voorkomen dat hij zelf meewerkt aan financieel misbruik. Als een ouder echtpaar dat geen schuld meer heeft op de eigen woning, plotseling 100.000 euro hypotheek wil, moet je onderzoeken wat er aan de hand is. Dat moet je overigens altijd doen als je het gevoel hebt dat er iets niet pluis is. Soms ontdek je dan dat een aardige neef in geldnood het echtpaar wat al te zeer onder druk zet.

Om hiermee om te gaan, hebben we als notarissen een stappenplan. Natuurlijk proberen we zo veel mogelijk te doen om zelf te ontdekken of onze vermoedens juist zijn, maar we consulteren ook collega's en bespreken wat we vinden met de cliënt, uiteraard niet in aanwezigheid van andere belanghebbenden. Ik doe dat zelf vaak bij de cliënt thuis; even een kopje koffie drinken. En als het op het nemen van maatregelen aankomt, hebben we een heel palet tot onze beschikking. Dat kan variëren van eenvoudig dienst weigeren (zonder de cliënt daarna uiteraard aan zijn lot over te laten), het opmaken van een levenstestament met benoeming van een gemachtigde en een toezichthouder, tot het laten aanvragen van bewind via het Openbaar Ministerie of een familielid. Ook het vragen van advies bij één van de Steunpunten Huiselijk Geweld behoort tot de mogelijkheden.'

Jef Oomen is notaris in 's-Hertogenbosch en bestuurslid van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB).

politie in. Toen die constateerde dat de oude vrouw niet eens wist dat ze getrouwd was, werd de werkster opgepakt en uiteindelijk veroordeeld tot zes maanden gevangenis. Financieel misbruik van ouderen in het groot. Maar het gebeurt veel vaker op minder grote schaal en dan komt het niet in de media.

De rest van de familie vermoedde al gelijk dat achterlicht Gien een eigen plan had getrokken toen zij zich plotseling opwierp als mantelzorger voor de oude ome Willem. Willem had altijd een goedlopende schoenenzaak gehad en was nooit getrouwd geweest. Het geld dat hij verdiende, zette hij opzij en omdat hij weinig uitgaf groeide het kapitaal gestaag. Eenmaal in het bejaardenhuis fietsten een paar neefjes elke week naar de supermarkt om boodschappen voor hem te doen. Toen ome Willem ook geestelijk achteruitging, was dat niet meer nodig, want achterlicht Gien deed nu de boodschappen. Ze ging zelfs dagelijks bij hem langs om hem te verzorgen. Lang heeft het niet geduurd, want na twee maanden overleed ome Willem. Na de begrafenis bleken de vermoedens van de familie te kloppen: schilderijen waren verdwenen en de spaarrekening was vrijwel leeg.

Enorme aantallen

'Het zijn geen incidenten', zegt Oscar Balkenende. Hij is professioneel dienstverlener bij het afwikkelen van nalatenschappen en nauw betrokken bij de landelijke aandacht die het onderwerp de laatste tijd krijgt en de projecten die rondom het onderwerp georganiseerd worden. 'Uit onderzoek blijkt dat jaarlijks zo'n 200.000 ouderen worden

mishandeld en dat het in 30.000 gevallen gaat om financieel misbruik.'

Dat is overigens geen typisch Nederlands fenomeen. Niet voor niets hebben de Verenigde Naties een speciale *Elder Abuse Awareness Day* in het leven geroepen.

30.000 gevallen per jaar. Het zijn enorme aantallen, maar dat zijn onderzoeksgegevens. Slechts een klein deel daarvan (ruim 1.000 gevallen per jaar) wordt ook echt gemeld, zoals het geval van de 84-jarige demente ex-hoogleraar en haar schijnhuwelijk.

Balkenende: 'Financieel misbruik van ouderen kan ook allerlei vormen aannemen. Dat kan variëren van wat extra geld pinnen van de rekening van de demente moeder door die lieve dochter, die deze maand nu eenmaal een beetje krap zit, tot het volledig financieel en fysiek isoleren van een oudere. In die extreme variant gaat het dan vaak ook gepaard met fysiek of psychisch geweld. Bij ouderen die bijvoorbeeld door dementie kwetsbaarder zijn, gebeurt het ook dat een familielid of mantelzorger het testament laat veranderen of onroerend goed op een andere naam laat zetten om zo te voorkomen dat de erfenis over meerdere mensen verdeeld moet worden.'

'Vaak is er bij financieel misbruik sprake van een glijdende schaal. Het begint soms heel onnozel. Iemand doet de boodschappen en neemt ook een pak hagelslag voor zichzelf mee. Later worden alle privéboodschappen met de betaalkaart van de oudere afgerekend en op het laatst wordt de hele spaarrekening geplunderd.'

Neem het geval van mevrouw Joore, dat wordt beschreven in een publicatie van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Mevrouw Joore is al jarenlang weduwe. Haar enige zoon en zijn vriendin trekken bij haar in 'voor de veiligheid', maar betalen geen huur of bijdrage in de vaste lasten. De zoon beheert de rekeningen. Er verschijnen steeds meer dure spullen in huis en op een dag staat er ook een >>

NICO HEINSBROEK (MENTOREN) 'Het is belangrijk signalen op te pakken'

'Ongeveer 12.000 mensen in Nederland hebben een mentor. Zo'n mentor komt op voor de immateriële belangen van iemand als die dat zelf niet meer kan. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het maken van afspraken met zorgverleners. De meeste mentoren zijn familieleden.

Daarnaast zijn er zo'n 1.300 vrijwilligers in Nederland die de rol van mentor vervullen, als er geen familie is die dit kan doen. Vaak gaat het om langdurige relaties, dus het moet klikken met een mentor.

Het is goed zaken te onderscheiden: de *mentor* is er voor de immateriële zaken, een *bewindvoerder* doet de financiële kwesties en een *curator* kan beide soort zaken behandelen. Een mentor wordt benoemd door de rechter op verzoek van iemand zelf, op verzoek van zijn of haar familie, van de instelling waar iemand zorg krijgt of van de officier van justitie. Net als de notarissen zijn wij ook bezig met het ontwikkelen van een stappenplan voor de aanpak van financieel misbruik, want mentoren worden ook steeds vaker geconfronteerd met dit probleem. Het is belangrijk signalen op te pakken, te bespreken met collega's of met je coördinator en er ook wat mee te doen. Dat kan bijvoorbeeld leiden tot het aanvragen van bewindvoering, want de mentor behoort – naast familieleden en zorgverleners – tot de kring van betrokkenen die dat mogen doen.

Het signaleren van financieel misbruik door mantelzorgers kan ook een goede reden zijn om een mentor te zoeken van buiten de familie, om de regie over de zorg te voeren.'

Nico Heinsbroek is directeur van het bureau van Mentorschap Netwerk Nederland, de organisatie die vrijwilligers ondersteunt die de rol van mentor op zich nemen.

HOE HERKEN JE FINANCIËEL MISBRUIK?

Welke signalen kunnen erop duiden dat sprake is van financieel misbruik van ouderen? De volgende tekenen kunnen daarop duiden.

- In het algemeen: als iets niet klopt met wat je zou mogen verwachten.
- De oudere wil alleen maar spreken in het bijzijn van iemand anders.
- De oudere is angstig, schrikkerig; reageert vreemd als hij of zij wordt aangesproken op de rol van die broer, die zus, dat kind of dat kleinkind.
- De oudere ziet er verwaarloosd uit, terwijl er genoeg geld zou moeten zijn en er ook mantelzorg is.
- De oudere heeft plotseling een en/of-rekening met iemand anders.
- Uit de woning zijn plotseling die mooie lamp of dat schilderij verdwenen.
- De koelkast is leeg (dat kan erop duiden dat er geen geld is of dat de oudere in een afhankelijke positie wordt gehouden).

Uiteraard wijzen deze signalen niet altijd op financieel misbruik. Zeker in combinatie moeten ze echter wel aanleiding zijn om na te gaan of het gevoel klopt dat er iets niet pluis is.

ÉÉN OP DE
TWINTIG
OUDEREN
WORDT
SLACHTOFFER
FINANCIËEL
MISBRUIK

SASKIA VAN DE MERWE (ARTSEN)

'Misbruik is hardnekkig probleem'

'De onafhankelijke indicerende en adviserende artsen komen eraan te pas als er sterke vermoedens zijn van financieel misbruik en notarissen willen weten of iemand, meestal een oudere, de gevolgen van zijn of haar handelen nog kan overzien. Vroeger schreef de behandelend huisarts dan nog weleens een briefje – 'zo gaat het niet langer met mevrouw of meneer' – maar dat kan niet meer. Je kunt van een behandelaar niet vragen zijn behandelrelatie in gevaar te brengen. Bovendien moet je stevig in je schoenen staan, ook kennis hebben van het recht. Je moet er namelijk rekening mee houden dat anderen je advies willen aanvechten.

Wij hebben vaste protocollen die we bij een beoordeling hanteren. Het is belangrijk dat we tijdelijke functiestoornissen (bijvoorbeeld als gevolg van een ongeval of een operatie) of tijdelijke wilsonbekwaamheid (bijvoorbeeld als gevolg van een verslaving of een infectie) onderscheiden van blijvende wilsonbekwaamheid. De rechter neemt een beslissing, bijvoorbeeld het aanstellen van een bewindvoerder, mede op ons advies.

Financieel misbruik is een hardnekkig probleem, dat weet ik uit de praktijk. Mensen zijn vaak afhankelijk: je wordt ouder, om je heen vallen vrienden en familieleden weg. Een buurvrouw of een nichtje zegt: ik zorg wel voor jou. Je wilt die persoon niet voor het hoofd stoten, maar heel langzaam ontstaat een glijdende schaal. Niemand wilde aanvankelijk dat het zou gebeuren, maar het gebeurde toch. Wie tv kijkt, ziet een maatschappij vol zelfbewuste, jonge en vitale mensen, maar de werkelijkheid is anders.'

Saskia van de Merwe is voorzitter van de Vereniging van Indicerende en Adviserende Artsen (VIA). Deze artsen houden zich onder andere bezig met het afgeven van indicaties voor WMO-voorzieningen en AWBZ-zorg. Ook adviseren ze over vragen van wilsbekwaamheid en -onbekwaamheid.

'Er is veel
schaamte, want
het speelt zich
allemaal af in
huiselijke kring'

splinternieuwe auto voor de deur. Mevrouw Joore vermoedt dat de spullen allemaal van haar geld betaald zijn. Ondertussen is ze zelf naar een zolderkamer verbannen, zonder sanitair of telefoon. Omdat ze slecht ter been is, kan ze zonder hulp niet naar beneden. Als ze haar zoon om hulp vraagt, wordt ze uitgescholden en afgebekt. Maar uit angst dat haar zoon zal vertrekken en dat ze dan naar een verzorgingshuis moet, durft ze niets te zeggen.

Schaamte en afhankelijkheid

'Er is veel schaamte', zegt Mirjam van Dongen, werkzaam als hoofd Preventie bij Yulius GGZ en voorzitter van het Landelijk Platform Bestrijding Ouderenmishandeling, waar veel van de praktische kennis op dit gebied samenkomt. Ouderenmishandeling speelt zich af in huiselijke kring en het overkomt lang niet alleen mensen die aan dementie lijden. Wel is er vrijwel altijd een relatie van afhankelijkheid. Financieel misbruik is een vorm van ouderenmishandeling.

De daders zijn doorgaans familieleden: een partner, een broer, een zus, een zoon of dochter, een kleinkind. Of in elk geval een goede bekende, iemand die je vertrouwt. Een mantelzorger die de stress niet meer aankan, ook dat komt veel voor.

Het duurt vaak jaren voordat een relatie ontaardt in mishandeling. Je beschuldigt een naast familielid niet zo gauw, bovendien zijn ouderen vaak afhankelijk. Komen de kinderen nog wel op bezoek als je er een punt van maakt? Blijft de familierelatie, waarvan je zo afhankelijk bent, nog wel in stand? Er zijn gevallen bekend van kinderen die moeder onder druk hebben gezet: 'Als je er een probleem van maakt, zorg ik ervoor dat je je kleinkinderen nooit meer ziet.' Hoe sterk moet je dan wel niet in je schoenen staan?

Maar ook hulpverleners hebben te maken met drempels, zegt Mirjam van Dongen. >>

MARIANNE VAN DER KRANS (STEUNPUNTEN HUISELIJK GEWELD) 'Crisis maakt het probleem groter'

'De Steunpunten Huiselijk Geweld (SHG's) zijn bedoeld om vragen te beantwoorden over alles wat te maken heeft met huiselijk geweld. Financieel misbruik is een vorm van huiselijk geweld die we vooral veel tegenkomen bij ouderen. Meestal worden wij gebeld door professionals: ouderenadviseurs, maatschappelijk werkers en thuiszorgmedewerkers. Maar burens, bekenden of kinderen vragen ook vaak om advies. De afgelopen jaren is het aantal meldingen van financieel misbruik enorm toegenomen. Vaak gaat het bovendien gepaard met fysiek of psychisch geweld en verwaarlozing. We hebben de indruk dat de economische crisis het probleem groter maakt. Soms doet iemand al tien jaar de geldzaken voor een oudere en dan opeens verdwijnt er een groot bedrag. Blijkt dat die persoon op het punt staat om failliet te gaan. De gelegenheid maakt dan de dief.

Er is veel schaamte bij de slachtoffers. Dat merken bij onze steunpunten. Vaak zijn we lange tijd bezig om het vertrouwen te winnen van ouderen voordat men bereid is stappen te ondernemen die nodig zijn om het misbruik te stoppen. Sinds 1 juli 2013 is de 'Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling' van kracht. Deze heeft veel veranderd, maar vooral ook veel verduidelijkt. Wie als professional vermoedt dat sprake kan zijn van huiselijk geweld, waaronder financieel misbruik, moet iets doen met dat gevoel dat het niet pluis is. Dat betekent: zo objectief mogelijk vaststellen wat de signalen zijn, daarover in gesprek gaan met collega's, met de betrokkene en – als er geen oplossing komt – bijvoorbeeld met een steunpunt. Sinds de invoering van de meldcode hebben Steunpunten Huiselijk Geweld de bevoegdheid om zelfstandig onderzoek te doen in zulke zaken. Daarnaast kunnen we hulpverleners ook adviseren. Helaas worden wij vaak pas gebeld als zaken al behoorlijk uit de hand zijn gelopen.'

Marianne van der Krans is projectleider ouderenmishandeling bij het Steunpunt Huiselijk Geweld in Utrecht.

'Dat is ook een soort van angst en vaak ook veel onbekendheid met het probleem. Zie ik het wel goed? Is hier echt een probleem? Wat mag ik melden? Ik heb toch een beroepsgeheim? Waar moet ik het dan melden? Wat gaat er dan gebeuren? De consequentie is helaas dat men er te vaak de ogen voor sluit.'

'Dat financieel misbruik van ouderen vaker voorkomt, is een waarschuwingssignaal van een veranderende maatschappij', zegt Oscar Balkenende. 'Er komen steeds meer ouderen en hun kwetsbaarheid neemt toe. Daarvoor sluiten we nog te vaak onze ogen, we realiseren het ons vaak gewoon niet. De acceptgirokaart gaat

verdwijnen: enig idee hoeveel ouderen dat lastig en ingewikkeld vinden? Onze maatschappij is mede onder invloed van de verzorgingsstaat sterk geïndividualiseerd. We dachten dat iedereen altijd zelfstandig was en voor zichzelf kon zorgen, maar dat is een misvatting. De goed georganiseerde verzorgingsstaat wekte de schijn van zelfstandigheid. Het tegendeel blijkt, nu er zoveel wordt bezuinigd in de zorg. Niet iedereen is in staat om voor zichzelf te zorgen; dit is een van de taboes die doorbroken moeten worden.'

Loverboys

Slachtoffers van financieel misbruik zijn niet per definitie verminderd wilsbekwaam, benadrukt Chanien Engelbertink van Van Ewijk Estate Planning. 'Ik vergelijk het weleens met volstrekt normale meisjes die ten prooi vallen aan een *loverboy*. Iedereen kan in de ban raken van iemand met kwade bedoelingen.'

In de maatschappij van vandaag wordt iederéén kwetsbaarder. De kinderen wonen lang niet altijd meer om de hoek en er is minder sociale cohesie. Langzaam komt de participatiesamenleving in de plaats van de verzorgingsstaat. 'Mensen worden geacht mondig te zijn en hun eigen zaakjes te regelen. Vroeger kreeg je zorg, nu een zak geld om zelf zorg mee te kopen. Sommige mensen hebben dan voor het eerst zo'n groot bedrag op hun rekening. Daarnaast verdwijnen pinautomaten en bankkantoren en worden we steeds meer op internet gedwongen. Ook daar is niet iedereen geschikt voor.'

En dan hebben we het nog niet eens over de fysieke en geestelijke malheur die veel ouderen te wachten staat. Volgens Alzheimer Nederland verdubbelt het aantal mensen met dementie van 250.000 nu tot een half miljoen in 2040. Tegelijk worden ouderen steeds vermogender, waardoor de verleiding voor mantelzorgers en familieleden groter wordt.

Inmiddels zijn alle alarmbellen gaan rinkelen. Het onderwerp staat volop in de schijnwerpers. De overheid stimuleert ouderen in jaarlijkse voorlichtingscampagnes om mishandeling bespreekbaar te maken. Verpleegkundigen, artsen en andere professionals krijgen trainingen om signalen te herkennen en bijvoorbeeld te letten op plotselinge of onverklaarbare geldopnamen bij de bank of het verdwijnen van waardevolle spullen uit huis. Ook onverklaarbaar tekort aan geld, ontstaan van schulden, huurachterstand, grote belangstelling van familie voor

geld of bezittingen en het weigeren van informatie over de financiële situatie kunnen signalen zijn.

Gezamenlijke actie

Notarissen zijn ook extra alert. *Financiële bescherming ouderen* is de naam van het project dat de gezamenlijke notarissen (verenigd in de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie KNB) zijn gestart.

Er is een filmpje gemaakt dat een inkijkje geeft in het dagelijks leven van een echtpaar (60-plussers), waarvan de man lijdt aan Alzheimer. Waar lopen zij tegenaan als het gaat om het regelen van juridische en financiële zaken? Zij gaan naar de bank en naar de notaris en ontvangen informatie over een volmacht en over het levenstestament, waarmee zaken nu geregeld kunnen worden, omdat men dat later wellicht niet meer zelf kan doen. Er zijn brochures, folders en ander informatiemateriaal beschikbaar (zie www.notaris.nl).

Maar de notaris zelf komt ook aan de beurt. Van oudsher is het zijn of haar taak om te beoordelen of iemand nog over voldoende 'vrije wil' beschikt om een testament af te sluiten of een andere rechtshandeling te verrichten. Maar hoe beoordeel je dat precies, met welke instanties kun je als notaris contact zoeken en welke opties kun je cliënten bieden om financieel misbruik te voorkomen en te bestrijden als het zich voordoet? Ook voor het notariaat zijn er folders en worden cursussen georganiseerd.

Belangrijk is dat alle beroepsgroepen die in aanraking komen met financieel ouderenmisbruik de signalen oppikken. Zo heeft de Rabobank haar medewerkers geïnstrueerd alert te zijn op beginnende dementie, omdat de bank vindt dat dit een onderdeel vormt van de zorgplicht.

Minstens zo belangrijk is dat de beroepsgroepen die met ouderenmisbruik in aanraking komen, ook veel meer samenwerken. Notarissen, banken, woningcorporaties, huisartsen, thuiszorgers, ze krijgen allemaal op hun manier wel signalen binnen dat sprake zou kunnen zijn van financieel misbruik, maar ieder heeft maar een beperkt blikveld. Daarom zijn in september 2013 pilots van start gegaan om de samenwerking tussen al deze partijen te bevorderen en te leren van elkaars kennis en inzichten. Deze worden gehouden in zeven Nederlandse gemeenten: Almere, Den Bosch, Ede, Gouda, Groningen, Haarlem en Rotterdam.

MARLOU MIN (OUDERENBONDEN) 'Het stopt niet vanzelf'

'Ouderen zelf kunnen veel doen om mishandeling, waaronder ook financieel misbruik, bij andere ouderen onder de aandacht te brengen en te leren (h)erkennen. Daarom is een voorlichtingscampagne gestart onder ouderen, met als centrale boodschap: praat erover, doe er iets mee, want het stopt niet vanzelf.

Er rust een enorm taboe op: liefde die in de loop der jaren omslaat in mishandeling. Het is vaak een heel geleidelijk proces. En wie het overkomt, hangt de vuile was niet zomaar buiten. Die krijgt vaak nog liever slechte aandacht dan geen aandacht. 'Ik ben oud en ik snap ook wel dat ik anderen soms tot last ben.' Je wilt vaak ook niet dat degene van wie je zo afhankelijk bent, nooit meer langskomt. En zo kan het van kwaad tot erger gaan.

Het is belangrijk de risicofactoren te herkennen, zoals eenzaamheid, ernstige voorvallen in de familie (zoals de dood van een naaste), een geschiedenis van geweld in een gezin, mantelzorgers die overbelast zijn. Er zijn mogelijkheden om het probleem aan te kaarten, om hulp te zoeken, maar je moet het wel doen.

Getrainde voorlichters van de vier grote ouderenbonden (ANBO, PCOB, Unie KBO en NOOM) zijn hard bezig om zo veel mogelijk van hun in totaal 900.000 leden te bereiken. Dat gaat met bijeenkomsten overal in het land, via de eigen tijdschriften en websites, maar ook de ruim 1.600 vrijwillige belastinghulpverleners worden geïnformeerd.

Het is veel praten, vaak ook weerstand overwinnen. Maar weet u wat het vreemde is: als je er echt over in gesprek gaat met ouderen, dan blijkt uiteindelijk iedereen het probleem te herkennen. Iedereen heeft wel een verhaal, groot of klein, uit zijn eigen omgeving.'

Marlou Min is projectleider van de voorlichtingscampagne over ouderenmishandeling van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de vier ouderenbonden samen. Ze gaf over dit onderwerp trainingen aan de voorlichters van de ouderenbonden. Deze campagne is ook onderdeel van het actieplan 'Ouderen in veilige handen', dat het ministerie in 2011 is gestart.

In 2015 moeten de resultaten van deze experimenten bekend zijn; hopelijk leveren ze een stevige bijdrage aan een betere aanpak van een probleem dat zolang – bewust en onbewust – onder het tapijt is geveegd. <<

In opdracht van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) werd een videoproductie gemaakt waarin een echtpaar werd gevolgd waarvan de man lijdt aan Alzheimer. Het is te zien door gebruik te maken van de QR-code of te kijken op www.sduvoornu.nl

FINANCIËEL MISBRUIK, WAT KUNT U ZELF DOEN?

HET KOMT NOGAL EENS VOOR DAT OUDEREN WORDEN KAALGEPLUKT DOOR HUN OMGEVING. GELUKKIG KUNT U NU AL DINGEN DOEN OM TE VOORKOMEN DAT U LATER SLACHTOFFER WORDT VAN FINANCIËLE UITBUITING. EEN LEVENSTESTAMENT OPSTELLEN BIJVOORBEELD WAARIN U EEN OF MEERDERE VERTROUWENSPERSONEN AANWIJST DIE UW VERMOGEN BEHEREN.

We leven langer dan ooit en zijn een langer deel van dat leven ziek of stervend. Er zijn nog geen richtlijnen voor hoe we daarmee moeten omgaan. Maar we kunnen die wel zelf bedenken, onder meer door erover te praten. Aldus René Gude, Denker des Vaderlands. Chanien Engelbertink van Van Ewijk Estate Planning haalt Gude aan om te onderstrepen dat mensen tijdig moeten nadenken en praten over hun financiële wensen voor hun oude dag. 'Wees je bewust van het risico op financieel misbruik als je nog gezond bent – en tref dan je maatregelen. Dat is namelijk veel lastiger als je eenmaal in een afhankelijke positie zit.'

U kunt financiële uitbuiting voorkomen door te zorgen dat u een aantal mensen om u heen hebt die u kunt vertrouwen. 'Ouderen die in een isolement leven, lopen een groter risico', zegt notaris Jef Oomen van Huijbregts Notarissen en Adviseurs in Den Bosch. Een andere voorzorgsmaatregel is de financiële taken te verdelen over meerdere vertrouwenspersonen. Want als iemand in zijn eentje de geldzaken bestiert, liggen verleidingen op de loer.

Oomen: 'Laat familieleden en mantelzorgers meekijken en leg de administratie op een plek die bij hen allemaal bekend is. Je kunt ook met de bank regelen dat meerdere personen online toegang krijgen tot de bankrekeningen, en dus alle mutaties kunnen volgen. Niemand kan dan ongemerkt een wintersportvakantie afboeken van de rekening van zijn oude moeder of vader.'

'Laat niemand in zijn eentje de geldzaken bestieren'

Levenstestament

De formele en – in de ogen van notarissen – beste route om financiële uitbuiting te voorkomen, is die van het levenstestament. In zo'n testament wijst u een of meerdere vertrouwenspersonen aan en legt u uw wensen vast voor het geval u tijdens uw leven uw financiële belangen niet meer kunt behartigen. Denk aan instructies als: moeten er schenkingen plaatsvinden, wat moet er gebeuren met het woonhuis als u niet meer zelfstandig kunt wonen, wat bent u bereid voor (particuliere) zorg te betalen, welke donateurschappen lopen door?

Het levenstestament wordt opgesteld door de notaris, en werkt nog tijdens het leven. Dat is een groot verschil met een gewoon testament, dat nu juist gaat over wat er ná het overlijden met de nalatenschap moet gebeuren. De meeste mensen laten het levenstestament onmiddellijk ingaan, dus nog vóór het moment dat zij niet meer of verminderd wilsbekwaam zijn. Oomen: 'Al die tijd blijft de opsteller van het levenstestament zelf ook volledig bevoegd. Hij of zij heeft alleen iemand naast zich staan die direct in actie komt als dat nodig is.'

Engelbertink: 'Het voordeel hiervan is dat de mensen van tevoren een band met elkaar kunnen opbouwen. Ook de kinderen weten echt niet altijd wat de financiële prioriteiten van hun ouders zijn. Het is goed om daarover te praten als de situatie nog niet urgent is.'

Toezicht

Om te zorgen dat de vertrouwenspersoon zich netjes aan uw aanwijzingen houdt, kunt u in het levenstestament een toezichthouder benoemen. Deze onafhankelijke persoon >>

'Mensen zijn vaak verbaasd over wat er allemaal kan met een levens testament'

of instantie controleert de vertrouwenspersoon en kan deze op het matje roepen. 'De vertrouwenspersonen leggen bijvoorbeeld een aantal keer per jaar rekening en verantwoording af aan de opsteller van het levenstestament – zolang dat kan – én aan een onafhankelijke derde, zoals de notaris of de fiscaal adviseur. Of het kind dat als vertrouwenspersoon optreedt, doet dit aan de overige kinderen', zegt Oomen. 'Daarnaast kun je opnemen dat het huis niet verkocht mag worden zonder overleg met de toezichthouder en een taxateur. Hetzelfde geldt voor andere grote financiële beslissingen.'

Als de toezichthouder niet functioneert, is het zaak dat de opsteller van het levenstestament dit zo spoedig mogelijk meldt aan de notaris. Is hij of zij daartoe niet meer in staat, dan moeten de (andere) familieleden of mantelzorgers aan de bel trekken. Oomen: 'In het slechtste geval trekt de notaris de volmacht voor de vertrouwenspersoon in kwestie in. En van écht frauduleus handelen kunnen de directbetrokkenen aangifte doen bij de politie.'

Verbaasd

Mensen zijn vaak verbaasd over wat er allemaal kan met een levenstestament, merkt Oomen. 'Iedereen schiet vaak automatisch in de modus van het bewind of curatele als maatregelen voor mensen die niet meer (helemaal) voor hun financiën kunnen zorgen. Maar dan moet de kantonrechter toestemming geven voor iedere beslissing met een groter belang dan 1.500 euro, en in de praktijk komt die toestemming er niet voor schenkingen. Terwijl veel ouderen juist graag aan hun kinderen schenken! Met een levenstestament houdt je dit in eigen hand.'

Een ander voordeel is dat alle vertrouwenspersonen op het moment suprême precies weten wat ze moeten doen. Zodat niet alle omstanders naar het ongeluk staan te kijken zonder in te grijpen, zoals op straat weleens gebeurt. Engelbertink: 'Een levenstestament voorkomt dat iedereen naar elkaar wijst en er uiteindelijk niets gebeurt.' <<

WAT KAN NOG MEER GEREGLD WORDEN IN EEN LEVENSTESTAMENT?

U kunt in een levenstestament laten vastleggen wat er namens u gedaan of geregeld moet worden als u niet meer in staat bent uw eigen belangen te behartigen. Naast de financiën kan het gaan om uw wensen ten aanzien van:

- uw onderneming: wie krijgt de dagelijkse leiding en aan welke beleidslijnen moeten zij zich houden?
- uw woning: instructies voor de verkoop van het huis als u niet meer zelfstandig kunt wonen.
- de inboedel: welke meubelstukken wilt u graag behouden in uw nieuwe woonomgeving en hoe wilt u de rest verdelen?
- uw (medische) verzorging: toestemming voor het al dan niet mogen verrichten van medische handelingen.
- de bewindvoerder, curator of mentor, als het noodzakelijk is dat deze benoemd wordt.
- praktische informatie voor degenen die aan de slag moeten met uw levenstestament: overzichten van bankrekeningen, verzekeringspolissen, (digitale) codes en wachtwoorden.
- uw overlijden, bijvoorbeeld voor de uitvaart of het al dan niet doneren van organen.

Op 1 juli 2013 waren er 13.543 levenstestamenten ingeschreven in het centrale register.

UIT ONDERZOEK
BLIJKT DAT
JAARLIJKS ZO'N
200.000 OUDEREN
WORDEN
MISHANDELD EN
DAT HET IN 30.000
GEVALLEN GAAT
OM FINANCIËEL
MISBRUIK

MEER WETEN?

De gezamenlijke notarissen publiceerden een boekje onder de titel *Wie geeft u het vertrouwen?* Hierin staat veel aanvullende informatie over het levenstestament, de volmacht en het testament en in welke situaties dit van belang is. Het is te downloaden via www.notaris.nl